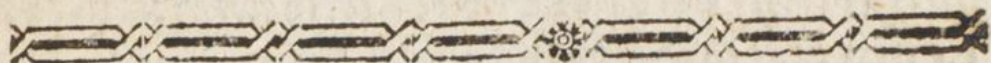

R. 2dò. Si subiectum sit terminus singularis, prædicatum sit terminus communis, propositio singularis convertitur per accidens, & quidem affirmativa in particularem, negativa in universalem, Exemplum prioris est: *Petrus est Logicus, aliquis Logicus est Petrus.* Exemplum posterioris est: *Petrus non est brutum, nullum brutum est Petrus.*

PARS TERTIA.

DE

*Pertinentibus ad Discursum vel
Argumentationem.*

INFORMATIO PRIMA.

De Argumentatione & ejus speciebus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Natura Argumentationis.

CONCLUSIO. Argumentatio est Oratio explicans illationem unius ex alio.

Explicatur: Dicitur 1mò: Oratio (& quidem perfecta) quæ particula est genus ad definitionem, divisionem, propositionem.

Dicitur 2dò: Explicans illationem unius ex alio, & hæ particulae obtinent rationem differentiae, & sic intelligendæ sunt: Argu-

mentatio est oratio *explicitè* per particulam: *ergo*, designans *exercitiam* illationem consequentis ex antecedente. Unde hæc propositio hypothetica: *Petrus currit, & movetur*, non est argumentatio, quia ex cursu Petri quidem *sequitur* motus, illa tamen *sequela* in dicta propositione non *explicatur* exercitiè per particulam *illativam*: *Ergo*, sed tantum importatur *signatè* per particulam *connexivam*: Et pro clariore intelligentia definitionis:

2 Adverte imò. Quod in omni Argumentatione dari debeant hæc tria: *Antecedens*, *Consequens*, & *Consequentia*. Antecedens est illud, ex quo aliud infertur, & si antecedens constet unâ propositione, dicitur *Antecedens incomplexum*, si verò constet pluribus propositionibus, dicitur *Antecedens Complexum*, & in Syllogismo, *Premissa*. Consequens est illa propositio, quæ ex antecedente infertur, & in Syllogismo dicitur *Conclusio*. Consequentia verò est ipsa *connexio* consequentis cum antecedente, explicata per particulam: *Ergo*, vel aliam æquivalentem.

3 2dò. Quod consequens non solum *concedi* vel *negari*, sed etiam *distingui* possit, quia consequens est ipsa *propositio*, quæ ex antecedente infertur, propositio autem quatenus sub uno sensu est vera, sub alio falsa, *distingui* potest.

Econtra Consequentia *concedi* quidem potest vel *negari*, nunquam tamen distingui. Unde consequentia nec debet dici vera, nec falsa, sed bona vel mala, quia veritas & falsitas sunt proprietates solius propositionis, Consequentia autem non est propositio; sed objectorum per propositiones, vel Antecedens & Consequens, significatorum connexio. In Disputationibus igitur Respondens dicere nunquam debet: *Distinguo Consequentiam*, sed *Consequens*, & hoc distincto, quoad unum distinctionis membrum *concedit Consequentiam* ut bonam, id est. Consequens benè inferri ex Antecedente, & quoad alterum *Negat Consequentiam*, ut malam, id est, negat Consequens ex Antecedente benè inferri.

Quæres imò. Quotuplex sit Consequentia. ¶

R. Duplex. *Materialis* & *Formalis*. Consequentia Materialis est, quando ex antecedente verò inferitur verum consequens, non *vi artificiosæ dispositionis* terminorum & propositionum, sed tantum *vi materie*, id est: propter connexionem terminorum in materia necessaria, vel propter eorum repugnantiam in materia impossibili, ut: *Omnis homo vivit, Petrus vivit, ergò Petrus est homo.* Item: *aliquis homo non est leo, Petrus est aliquis homo, ergò Petrus non est leo.* Ubi utraque conte-

quentia materialis est, eò quod termini: *homo, vivens, Petrus*, necessario connectantur, & termini: *homo, leo, Petrus* absolute repugnent, ideòque omnes propositiones sunt quidem veræ, non tamen servatur debita terminorum dispositio, quia *meatum* in utroque syllogismo (*apparenter tali*) non distribuitur. Consequentia formalis est, quando unum inferitur ex alio *vi artificiosæ dispositionis terminorum & propositionum*, ut: *Omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis*. Unde

5 Deduces primò, Consequentiam esse tripliciter bonam, 1mò: *materialiter tantum*, 2dò: *formaliter tantum*, 3tiò: *materialiter & formaliter simul*, v. & applica dicta de conversione N. 31.

6 2dò, Consequentia materialis & formalis sic dignoscitur; *Inprimis*, si servatâ eadem formâ & dispositione terminorum ac propositionum, mutatâ solâ materiâ consequens benè sequatur ex antecedente, prior consequentia (de qua inquiris, an sit formalis, an materialis) est formalis, v. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal*, consequentia est formalis, quia cuicumque materiæ hanc formam applicueris, semper erit consequentia bona, licet mutatâ quandoque materiâ propter falsitatem

sita em antecedentis consequens sit falsum,
 ut in hoc syllogismo: *Omnis homo est equus,*
Petrus est homo, ergò *Petrus est equus,* ubi
 propter fallitatem majoris inferitur conse-
 quens falsum, consequentia tamen est for-
 maliter bona. Deinde si servatâ eâdem formâ
 & dispositione terminorum ac propositio-
 num, mutatâ solâ materiâ, ex vero antece-
 dente inferatur falsum, prior consequentia
 (de qua inquiris) est materialis & materialiter
 bona, v. g. in hoc syllogismo: *Omnis ho-*
mo est animal, omne rationale est animal, ergò
omne rationale est homo. Consequentia tan-
 tùm est materialis, si enim facias syllogis-
 mum alium sub eâdem formâ, sed in diver-
 sâ materiâ, ut. *Omnis homo est animal, omnis*
leo est animal, ergò *omnis leo est homo,* antece-
 dens vel præmissæ sunt veræ, & tamen con-
 sequens vel conclusio est falsa, & conse-
 quentia est nulla.

Quæres adò. Quænam sint regulæ gene- 7
 rales consequentiæ formaliter bonæ.

R. Sequentes. *Ima. Ex antecedente verò*
semper sequitur verum, & nunquam falsum.
 Ratio est, quia id solùm inferitur ex antece-
 dente, quod in eo continetur, falsum autem
 non continetur in vero, quia verum est *de*
genere boni, adeóque ex nullâ parte includit
 falsum, cum *bonum sit ex integra causa;* hinc
 sequi-

Sequitur, quod valeant hi modi argumentandi: *antecedens est verum, ergo & consequens est verum, vel è contrario, consequens est falsum, ergo & antecedens.*

8 Regula 2da: *Ex antecedente falso per se sequitur falsum, per accidens tamen sequi potest verum.* Ratio primæ partis est, quia antecedens est *causa* consequentis, ergo cum effectus *per se* loquendo debeat assimilari causæ, hinc ex antecedente falso *per se* sequitur consequens falsum. Ratio 2dæ partis est, quia per accidens contingere potest, ut effectus causæ non assimiletur, sic contingere potest, ut loco hominis generetur monstrum, ergo ex antecedente falso verum consequens sequi potest *per accidens*, hinc

Sequitur, quod non valeant hi modi argumentandi: *consequens est verum, ergo & antecedens, antecedens est falsum, ergo & consequens.*

9 Adverte præterea, quod verum consequens non ita sequatur ex antecedente falso, quasi inter antecedens falsum & consequens verum daretur vera connexio, sed id contingere potest ex duplici capite. Imò Quando duo extrema in antecedente cum medio termino falso conjuncta, aliundè connexionem inter se habent, ut in hoc syllogismo: *omnis lapis est animal, Petrus est lapis, ergo Petrus*

est

est animal. Ubi antecedens falsum est, quia *Petrus & animal* non connectuntur cum *lapide*, sed ei repugnant, & tamen consequens: ergo *Petrus est animal*, est verum, propter connexionem, quam *Petrus & animal* inter se dicunt, independenter à medio illius syllogismi, quod est: *lapis*.

2dò contingere potest, ut ex antecedente falso sequatur consequens verum *vi formæ*, scilicet quando factà suppositione vel concessio antecedente falso, consequens absolutè falsum, *vi formæ* benè infertur, ut verum, quod contingit in hoc syllogismo: *Omnis Leo est irrationalis, Petrus est Leo, ergo Petrus est irrationalis*, ubi consequens quidem est absolutè falsum, *supposito* tamen, quod aliquis præmissas concesserit ut veras, *vi formæ* cogitur etiam ad concedendum consequens, ut verum.

Regula 3tia. *Ex antecedente necessario sem IO per sequitur consequens Necessarium.* Ratio est, *tam* quia, quæ in antecedente necessario connectuntur cum medio, etiam in consequente necessario connectuntur inter se, *sunt* etiam, quia si ex antecedente necessario, posset sequi consequens contingens, jam ex vero posset sequi falsum, contingens enim potest esse falsum. Eadem Ratio posterior evincit, quod ex antecedente possibili

bilitantùm sequatur conlequens possibile, quia aliàs ex antecedente verò lequi posset falsum, cum possibile possit esse verum, Impossibile autem sit absolute falsum.

11 Regula 4ta. *Ex antecedente contingente per se sequitur consequens contingens, per accidens verò potest sequi consequens necessarium.* Ratio data est in regulâ 2dâ, & prætereâ quoad 2dam partem sic ostenditur, quia unum extremum cum altero extremo habens necessariam connexionem, quandoque in antecedente cum medio termino unitur contingenter, ut patet in hoc enthymemate: *Petrus est currens, ergo Petrus vivit, ubi Petrus & currens in antecedente contingenter connectuntur, & ita antecedens est contingens, in consequente verò Petrus & vivens connectuntur necessariò, & ita consequens est necessarium.*

12 Regula 5ta: *Ex antecedente Impossibili per se sequitur consequens Impossibile, per accidens autem potest sequi quodlibet, id est: possibile, contingens, necessarium (v Regulam 2dam)* quod patet in sequentibus exemplis: *homo est canis, ergo homo est latrabilis, vel: ergo homo potest currere, vel: ergo homo videt, vel: ergo homo est animal, ubi ex antecedente Impossibili inferitur unum conlequens impossibile, 2dum*
 Possi.

Possibile. 3^{ium} Contingens. 4^{tum} Nec-
cessarium.

Dubitabis imò. An sit bona consequen-
tia à sensu negante ad infinitantem.

R. Ex regulâ Dialecticorum : A propo-
sitione Negativâ ad Affirmativam variato ¹³
prædicato penes Finitum & Infinitum (po-
siâ constantiâ subjecti, id est: si constet
dari ve existere subjectum) bona est conse-
quentia, hinc benè sic argumentor, *Pe-
trus non est Logicus & Petrus est, ergo Pe-
trus est non Logicus*, si enim Petrus sit,
& non sit Logicus, erit alius à Logico, con-
sequenter erit non Logicus.

Adverte tamen, quod hic modus argu-
mentandi non teneat in *reduplicativis*. Un-
de non valet hæc consequentia; *homo secun-
dum se non est albus, ergò homo secundum se
est non albus*, homo enim secundum se &
quoad sua principia essentialia, neque est
albus, neque est non albus, sed ab utroque
præscindit.

Dubitabis 2^{dò}. An valeat Argumentum
à sensu Distributivo ad Collectivum, vel
è contrà.

R. imò. Quoad prædicata communia ¹⁴
distributioni & collectioni valet ille modus
argumentandi, v. g. *Omnes Apostoli collecti-
vè sumpti sunt sancti, ergo Petrus Apostolus
est*

est sanctus, Paulus Apostolus est sanctus, & sic de aliis Apostolis. In prædicatis verò non communibus tale argumentum non tenet, v. g. *Omnes Apostoli sunt duodecim, ergo Petrus est duodecim, &c.*

R. 2dò. Si collectio tantùm sit *materialis*, licet argumentari à sensu distributivo ad collectivum, & econtrà, v. g. *Omnes Evangeliste collectivè sumpti sunt fideles*, ubi subjectum quidem *materialiter*, & in sensu grammatico importat collectionem, *formaliter* tamen & in sensu Dialectico accipitur distributivè, quia supponit pro inferioribus etiam seorsim enumerandis, si verò collectio sit *formalis*, id est: terminus etiam in sensu Dialectico accipiatur collectivè, talis argumentatio locum non habet,

ARTICULUS SECUNDUS.

De Divisione Argumentationis.

15 **C**ONCLUSIO: Membra dividenda sive species Argumentationis sunt sex: nimirum, *Inductio, Exemplum, Dilemma, Sorites, Enthymema, Syllogismus.*

Declaratur: *Inductio* est argumentatio, in quâ vel ex pluribus particularibus NB *sufficienter enumeratis* infertur propositio universalis (& hic modus dicitur *Ascensus*, quia ab inferioribus ascenditur ad superius) vel

ex

ex propositione univertali inferuntur plures
 particulares, & hic modus vocatur *Descen-*
sus, quia à superiori descenditur ad inferio-
 ra. Exemplum 1mi est: *Petrus est ratio-*
nalis, Paulus est rationalis, Joannes est ra-
tionalis, & sic de singulis, ergo omnis homo
est rationalis. Exemplum 2di est: *Omnis*
homo est rationalis, ergo Petrus est rationalis,
Paulus est rationalis, &c.

Dictum est: *Ex pluribus particularibus,*
 (sivè sint individua respectu speciei, sive
 sint species respectu generis) NB. *sufficien-*
ter enumeratis, ut enim fiat perfecta indu-
ctio per ascensum, omnia inferiora enume-
rari debent, saltem implicite, quod fit per
additas particulas: & sic de singulis, vel
similes, aliàs enim talis inductio est nulla,
 sic hanc propositionem: *Nullum elementum*
est navigabile, frustra conaberis probare
per hanc inductionem: nec ignis est navi-
gabilis, nec Aër est navigabilis, nec Terra
est navigabilis, ergo nullum elementum est
navigabile, malè, quia omittitur elemen-
tum Aqua.

Exemplum est argumentatio, in qua pro- 16
 ceditur ab uno singulari ad aliud singulare,
 ità ut utrumque *conveniat* in aliqua ratione,
 quæ sit *vera causa effectus* de utroque enun-
 ciati, v. g. *Petrus pœnitens obtinuit gratiam,*

K

ergo

ergo & hic homo pœnitens obtinebit gratiam, ubi in primis inter Petrum & hunc hominem est convenientia in pœnitendo, deinde pœnitentia est vera causa gratiæ.

Cæterum, si alterutra conditio deficiat, argumentatio ab Exemplo non tenet, v. g. Salomon sapientissimus factus est Idololatra, ergo & tu sapiens fies Idololatra, non valet illatio, cum abusus sapientiæ, non ipsa sapientia, in Salomone causa fuerit idololatriæ.

17 Dilemma est argumentatio, constans duobus membris, NB. *immediatè oppositis*, quorum utrumlibet respondens elegerit, premitur, & hinc etiam vocatur *Syllogismus cornutus*, v. g. *Vel Parentes honoras, vel non honoras? si honores, cur eis non obedis? si non honores, quarto præcepto Decalogi repugnas.*

Dictum est: *Duobus membris*, NB. *immediatè oppositis*, si enim inter utrumque intercedat *medium*, dilemma non urget, ut: *Vel desisti furari, vel non desisti? si desieris, aliquando furatus es, si non desieris, adhuc furaris.* Hoc sophisticum dilemma vanum est, & facilè respondebit alter: *Nisi probes, quòd furari inceperim, falsum erit, quòd desierim, falsum, quòd*

quòd non desierim, id est: quod continuaverim, priùs enim est *incipere*, quàm *desinere* aut *continuarè*.

Sorites est argumentatio, constans pluribus propositionibus, ita inter se ordinatis, ut semper prædicatum præcedentis, sit subiectum subsequæntis, donec prædicatum propositionis *ultimæ* prædicetur de subiecto propositionis *omnium primæ*, v g *Omnis homo est animal, omne animal est vivens, omne vivens est substantia, ergo omnis homo est substantia.*

Adverte autem, quod ad hoc, ut *Sorites* bona sit, requiratur hæc conditio, ut extrema propositionum connectantur *per se*, & non *per accidens*, ideòque omnia prædicata propositionum subsequæntium debent posse cum veritate enunciari de subiecto propositionis primæ, aliàs *Sorites* non valet. Exemplum est in hoc vulgari, *qui bene bibit, bene dormit, qui bene dormit, non peccat, qui non peccat, est amicus Dei, ergo qui bene bibit, est amicus Dei*, ubi consequens malè infertur, quia nec potus est *per se* causa somni, nec somnus est *per se* causa prohibens peccatum, neque etiam prædicatum: *non peccans* cum veritate enunciari potest de *bene bibente*.

Enthymema est argumentatio, explicitè constans duabus propositionibus, quarum

una infertur ex alia, hæc inter disputandum, communiter dicitur *Antecedens*, illa *Consequens*, v. g. *Petrus est homo*, ergo *Petrus est animal*.

Dictum est *explicitè constans duabus propositionibus*, quia in *Enthymemate* una propositio dissimulatur, & *implicitè* latet, quæ si poneretur *explicitè*, haberetur totus *syllogismus*, unde *Enthymema* solet vocari *syllogismus incompletus & truncatus*, quia in eo vel deficit *Major* vel *minor*, quod ut discernas.

- 21 Adverte sequentem *Regulam*: Si in antecedente positum sit *subjectum consequentis*, tunc deest *Major*, aliàs deest *minor*. Exemplum primi est: *Petrus est rationalis*, ergo *Petrus est homo*, hic deficit *Major*, *omne rationale est homo*. Exemplum secundi est: *omne brutum est irrationale*, ergo *Equus est irrationalis*, hic deficit *minor*: *Equus est brutum*. Si verò *Enthymema* constet quatuor terminis, ut: *virtus est laudanda*, ergo *vitium est vituperandum*, reduci debet ad *syllogismum conditionalem*, hoc modo: *Si virtus est laudanda, vitium est vituperandum, virtus est laudanda, ergo vitium est vituperandum*, unde præfato *Enthymemati* deest *Major*.

ARTICULUS TERTIUS.

De Syllogismo.

CONCLUSIO : Syllogismus est argu-22
mentatio, in quâ ex duabus propositioni-
bus (Majore scilicet & minore) infertur
tertia (quæ dicitur conclusio) vel, ut Ari-
stoteles definit : est oratio, in quâ quibusdam
positis, aliud necessario sequitur, ideo, quia
hec posita sunt.

Explicatur definitio Aristotelica : *oratio*
 ponitur pro genere vel *proximo*, si intelliga-
 tur *oratio argumentativa*; vel *remoto*, si in-
 telligatur *oratio absolutè sumpta*, ceteræ par-
 ticulæ ponuntur pro differentiâ, &

Dicitur 1mò. *Oratio*, non : *orationes*,
 quia syllogismus quidem est compositus ex
 pluribus propositionibus simplicibus, qua-
 rum quælibet est oratio, atque ita *materia-*
liter importat *plures* orationes, est tamen
oratio formaliter una, unitate *compositionis*,
 in quantum plures propositiones habent
idem medium, eandem formam vel artificiosam
 dispositionem, & ordinantur ad *eundem*
finem, qui est *Conclusio inferenda*.

Dicitur 2dò. *In quâ quibusdam positis*,
 id est : in quâ oratione, duabus propositioni-
 bus, sive *Præmissis*, scilicet *majori & mino-*

re secundum modum & Figuram rectè dispositis.

Dicitur 3to. *Aliud*, scilicet Conclusio distincta à Præmissis, quæ quidem considerata quoad materiam vel *extrema*, est eadem cum illis, non tamen est eadem, si consideretur *unio extremorum*, v. g. in syllogismo affirmativo extrema in Præmissis ununtur cum *Medio*, in *Conclusione* verò ununtur *inter se*.

Dicitur 4to *Necessariò sequitur*. Non necessitate *consequentis* vel *materiae*, quasi deberet esse necessaria connexio inter extrema conclusionis (cum hæc reperitur in solo syllogismo demonstrativo) sed necessitate *consequentiae*, vel *formae* & illationis, quia conclusio etiam *contingens*, ex præmissis *benè dispositis*, *necessariò infertur*, ita ut concessis semel in tali syllogismo præmissis, conclusio negari non possit.

Dicitur 5to. *Ideo*, quia hæc posita sunt, ad indicandum, quod conclusio sequatur ex præmissis, propter artificiosam dispositionem & coordinationem terminorum ac propositionum, & quod unio *extremorum cum medio* in præmissis, sit *causa*, cur intellectus necessitetur ad unienda in *Conclusione extrema inter se*.

23 Quæres. Quomodo dividatur Syllogismus.
R. Syl-

R. Syllogismus ~~imo~~ dividitur in *Communem & Singularem*. Syllogismus communis est, cujus *medium* est terminus communis. Syllogismus singularis vel expositorius est, cujus *medium* est terminus singularis. Talis est: *Plato est Philosophus, hic homo est Plato, ergo hic homo est Philosophus*. De syllogismo expositorio ait S. Th. *Op. 47.* illum esse quandam resolutionem *ad sensum* factam, ad hoc ut id, quod verum erat *quoad intellectum*, sensibilibiter declaretur.

2do. Dividitur in *Categoricum & Hypo 24*
theticum, Categoricus est, qui constat solis propositionibus Categoricis. Hypotheticus est, cujus *una saltem propositio* est hypothetica. De syllogismis hypotheticis in hoc tractatu non agimus, quia illi non sequuntur Leges, Modos, & Figuras syllogismorum, nisi vertantur in Categoricos.

3tio. Dividitur in *Affirmativum & Nega 25*
tivum, Universalem, & Particularem, quod dignosci debet penes *conclusionem*, ut syllogismus sit affirmativus; si habeat conclusionem affirmativam, negativus; si negativam, universalis; si universalem, particularis; si particularem.

4to. In *Directum & Indirectum*. Directus 26
est, in quo majus extremum concluditur

de minore extremo. Indirectus est, in quo minus extremum concluditur de maiore extremo V. N. 15 Inform. seq.

- 27 5to. Dividitur in *Demonstrativum*, *Probabilem*, & *Sophisticum* Syllogismus Demonstrativus (qui etiam dicitur Analyticus, & scientificus, quia generat scientiam) est, cuius omnes propositiones, & quoad materiam sunt necessariò veræ, & quoad formam benè dispositæ, v. g. *Omne rationale est discursivum, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est discursivus.* Syllogismus Probabilis (qui etiam dicitur Topicus, Dialecticus, & opinativus, quia generat opinionem) est, qui quoad formam quidem est legitimus, habet tamen unam saltem præmissam, quæ quoad materiam est contingens, vel probabiliter vera, v. g. *Omnis mater diligit suum filium, Catharina est mater, ergo Catharina diligit suum filium.* Syllogismus Sophisticus (qui etiam dicitur Fallax, quia generat fallaciam) est, qui constat præmissis apparenter veris, re ipsa tamen falsis, vel quia materia malè applicatur, vel quia peccatur contra regulas syllogismorum, de hoc agemus in fine Dialecticæ, ubi detectis locis *Sophisticis*, eorum varia exempla proponemus, solvemus.